

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Summæ Theologicæ Scholasticæ Et Moralis

In Quatuor Partes Distributæ

In qua de Incarnatione Verbi & Mysteriis vitæ Christi, nec non de
Sacramentis in genere & singulis in specie succinctè & dilucidè tractatur

Herincx, Wilhelm

Antverpiæ, 1675

Disputatio II. De Materiâ & formâ Sacramentorum novæ Legis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72963](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72963)

Qu. I. An res & verba sint materiae & forma Sacramentorum novae legis. 127

bo unita; adeoque etiam in pura creatura, esse potestas excellentiae quantum ad praesens, quamvis non tam perfecte defectu tituli meriti seu moralis causalitatis gratiae. Denique concurrunt humanitas Christi sic, ut in ordine ad habendam causam completam institutivam non foret opus ire extra personam, utpote, in qua junctim erat humanitas & divinitas. Et hoc constat non esse

communicabile purae creaturae manenti tantum; uti nec communicabilem esse potestatem excellentiae, quatenus connotat suam radicem seu fundamentum, scilicet Unionem hypostaticam. Et sic satis declaratum manet, an vel qualiter pura creatura divinitus potuisset circa institutionem Sacramentorum facere id quod humanitas Christi fecit.

DISPUTATIO SECUNDA.

De Materia & Forma Sacramentorum novae Legis.

CUM omne Sacramentum novae Legis sit signum sensibile, dubitari non potest, quin in eo reperiatur illud quod signum est, & insuper ipsa significatio, quae se habet ad rem, quae signum dicitur, tamquam forma ad materiam: sicut figura v. g. sedis, habet se per modum formae respectu ligni, ex quo tamquam materia illud arte factum componitur. Sed sicut in hac ipsa materia v. g. ligno est praeterea materia & forma ligni: sic quaeritur, an in ipsis rebus sensibilibus quae signa Sacramentalia sunt, reperiatur praeterea quod se habet instar materiae, & aliud quod per modum formae.

ex divina institutione. Congruentia est, quod Sacramenta novae legis proportionate ad ipsam legem debeant esse signa perfectissima, adeoque sensibilia sensibus perfectioribus, qui sunt visus & auditus; res autem videntur, verba audiuntur: & quia res praesupponuntur verbis, & ab his quasi determinantur, ideo res dicuntur materia, verba forma. In veteri tamen Lege pleraque aut etiam forte omnia Sacramenta constabant solis rebus: non enim reperitur aliqua verborum formula pro Circumcisione ceterisque illius legis Sacramentis praescripta. Idque congruebat obscuritati istius status & Sacramentorum umbraticorum; cum verba clarius & expressius significent, quam res.

Norandum autem non velle Concilium Florentinum, quod in quolibet Sacramento quavis verba concurrentia sint forma: cum idem Concilium, ac etiam Tridentinum sess. 14. c. 3. & can. 4. Confessionem verbalem recensent tamquam materiam Sacramenti Penitentiae; ac similiter satisfactio saepe consistat in verbis, v. g. precibus vocalibus. Manet equidem doctrina Concilii generaliter vera: quidquid aliquam exceptionem fecerit Durandus 4. dist. 1. q. 3. n. 8. quia etiam Sacramentum Penitentiae constat verbis absolutionis tamquam forma, & rebus tamquam materia, scilicet peccatis, quae sunt materia circa quam, & contritione, quae est materia proxima. Confessio etiam, etsi consistat in verbis, sive proprie dictis, sive aequivalentibus in necessitate, habet se tamen instar rei, quatenus ulterius determinatur per verba absolutionis tamquam formam. Similiter in Matrimonio reperiuntur res tamquam materia, scilicet corpora contrahentium, quae sunt materia circa quam & objectum contractus ac Sacramenti matrimonii: nec opus est aliam ibi materiam quaerere, ex qua Sacramentum componatur (qua in re plurimum laborant Varii, signanter Lugo d. 2. sect. 1.) cum illud imitetur naturam contractuum, quorum materia censetur esse ipsum objectum quod in contractu proponitur. Ex quibus solutae manent rationes dubitandi Durandi.

QUESTIO II.

An Sacramenta novae Legis consistant rebus ut materia, & verbis ut forma?

RESP. affirmative. Est certa & communis Theologorum Doctrina. Eamque expressit Concilium Florentinum in Decreto de Armenis dicens: Haec omnia Sacramenta perscrutantur rebus tamquam materia, verbis tamquam forma. Ideoque Innocentius III. c. Non ut apponeres 5. De Baptismo definit, non esse Baptismum, qui collatus fuit per salivam defectu aquae. Et Alexander III. c. Si quis eod. tit. determinat non esse baptismum collatum per ablationem aquae sine prolatione verborum: Ego te baptizo. Item de quibusdam Sacramentis v. g. Baptismo & Eucharistia, colligitur ex Scriptura, & de omnibus docet Ecclesiae traditio, quae ab Apostolis proflixit. De quibus Dionysius Areopagita c. 1. Ecclesiastica Hierarchia ait: Primi Duces sacerdotalis muneris visibilibus signis caelestia Sacramenta texerunt, & partim scriptis, partim non scriptis institutionibus nobis tradiderunt. Ratio a priori est voluntas Christi nobis per Ecclesiam intimata: supposito enim quod Christus determinata signa instituerit, patet ea necessario esse observanda: cum significatio practica gratiae competere nequeat signis, nisi

In Sacramentis appropinquat sensibilem quodam sensu est materia, significatio forma.

Sic ut Sacramenta consistant rebus ut materia, & verbis ut forma.

3. Etsi non quavis verba in omnibus Sacramentis sint forma.

Generaliter tamen vera manet doctrina Florentini quoad materiae & formam.

4.
Excepto,
quod solum
matrimo-
nium possit
perfici sine
verbis sive
sine dictis,

Notandum II. non velle *Concilium Florentinum*, quod omnia Sacramenta debeant consistere verbis propriè dictis sive vocibus tamquam formâ: quandoquidem matrimonium possit etiam celebrari per nutus & signa, v. g. à surdis & mutis, ut determinat *Innocentius III. c. Tuae fraternitati 23. de Sponsalibus*: Et apertè insinuat ipsum *Florentinum in Decreto* dicens: *Causa efficiens matrimonii regulariter est mutus consensus per verba de presenti expressus*. Ubi addendo, *regulariter*, significat extraordinariè posse perfici sine verbis. Ex quo etiam colligitur in aliis Sacramentis semper oportere adhibere verba propriè dicta, cum in solo matrimonio fiat exceptio, quæ firmat regulam in contrarium. Idem etiam habet communis sensus Doctorum & praxis Ecclesiæ.

5.
Nō est equi-
dem mens
Florentini,
quod omnia
essentialiter
constituantur
ex rebus
& verbis.

Notandum III. non velle *Florentinum*, quod omnia Sacramenta intrinsecè & essentialiter componantur ex rebus & verbis, sive ex materia & forma. Ut proinde nullius momenti sit argumentum, quod inde Nonnulli desumere tentarunt, ad probandam, quod in hoc vel illo Sacramento materia vel forma sit essentialis & intrinseca. Patet manifestè ex ipso Concilio, quod postea specificans & declarans res, quibus singula Sacramenta perficiuntur, pro materia Eucharistiæ assignat panem & vinum; quæ utique essentialitè illius non ingrediuntur, immo vi consecrationis destruantur. Similiter pro forma ejusdem assignat verba; quibus hoc conficitur Sacramentum; quæ similiter juxta plurimos Doctores non sunt de intrinseca ratione Eucharistiæ, sed eidem potiùs extrinseca, uti solet esse causa efficiens. De quo tamen suo loco. De Sacramento etiam Pœnitentiæ docet *Securus* essentialitè illius consistere in sola absolutio-
ne; quæ tamen cadere debeat super pœnitentem contritum & confessum. De quo postea. Similiter satisfactio, quæ assignatur tamquam materia partialis Sacramenti Pœnitentiæ, indubiè non est ei essentialis. Sacramentum quoque Matrimonii, uti ipse contractus, non includit intrinsecè corpora contrahentium, sed essentialitè illius consistit in solo signo expressivo mutui ac legitimi consensus. De quo similiter suo loco agetur.

Accedit quod *Florentinum* specificans materiam Sacramentorum ferè tantum assignet materiam remotam, v. g. aquam pro baptismo; & tamen aqua non est intrinseca Sacramento Baptismi (quod est actio quædam transiens) sed est potiùs materia cetera quam versatur ipsa materia proxima & Sacramento intrinseca, scilicet ablutio; per quam applicatur aqua corpori baptizandi.

6.
Personam
& intentio-
nem mini-
stri esse par-

Denique accedit, quod eodem planè modo *Florentinum* supra dicat, *Omnia Sacramenta perfici personâ ministris conferentis Sacramentum, cum intentione faciendi, quod facit Ecclesiâ*: & tamen minister ejusve intentio non in-

greditur intrinsecè essentialitè Sacramenti, juxta Doctores passim: quamvis aliter opinetur *Lugo d. 2. sect. 7. Quem operosè refutat Dicastillo d. 1. de v. 19. & rursus in simili d. 4. De Sacramento Pœnitentiæ d. 5. parte 2.* Sanè nimis procul *Lugo* abscelsisse videtur, dum consequenter etiam ipsa peccata censuit esse de intrinseca essentialitè seu partem essentialem Sacramenti pœnitentiæ; quasi nimirum quidquid necessariò omnino ab aliquo requiritur vel præsupponitur sit pars essentialis ejusdem. Cujus equidem fallitas patet: tum quia Deus v. g. involvitur in objecto contritionis, & tamen non est pars essentialis Sacramenti pœnitentiæ: uti neque est pars essentialis aliorum Sacramentorum, vel cujuslibet creaturæ, à quibus omnibus necessariò præsupponitur. Tum quia agens non est pars essentialis respectu actionis, terminus respectu relationis, objectum respectu actûs vitalis; quorum tamen singula sunt respectivè necessariò, aut essentialiter prærequisita. Aliàs quoque prædicta forent aggregata per accidens ex Deo & creaturâ, substantiâ & accidente &c. Accedit, quod ex eodem fundamento etiam persona suscipientis, nec non intentio ejusdem (si sit adultus; cujus proinde baptismus v. g. haberet plures partes diversæ rationis, quam baptismus parvuli, in quo non requiritur intentio) item in quibusdam Sacramentis Sacerdotium, in Pœnitentiâ jurisdictione, in Extrema-Uncione infirmitas, in sex posterioribus Sacramentis Baptismus includeretur tamquàm pars essentialiter componens; quæ absona & hæcenus inaudita videntur; cum tamen Sacramenta cum suis partibus adeò membratim à Conciliis & Doctoribus Catholicis fuerint recensita & enucleata.

Magis tolerabile foret, si intentio ministri diceretur esse pars essentialis ipsius actionis Sacramentalis, v. g. ablutionis baptismalis, consecrationis, &c. pars, inquam, indistincta, & sub ipsa actione computata: cum intelligatur per ablutionem v. g. ablutio libera, & quidem certæ speciei moralis. Quare sicut intentio non tantum præferendi verba seu signa consensus, sed etiam contrahendi sequè obligandi censetur esse de intrinseca essentialitè contractûs, & intentio orandi de essentialitè orationis: sic actio Sacramentalis, quæ est libera & certæ speciei moralis, videri posset in se includere intentionem illius quæ talis. Nec contra hoc urgent ea, quæ supra contra *Lugo* allegata sunt. Solum occurrit disparitas inter Sacramenta ex una parte, & orationem, votum, contractum &c. ex altera parte; quod hæc essentialiter & primariò consistant in actu interno, in quo etiam consummari possunt, nisi quod contractus, quatenus est inter homines, exigat signum externum consensus expressivum: ut proinde actus externi
sint

Quest. II. An verba Sacram. debeant esse concionatoria &c. 129

sint signa internorum, & ab his participant nomen orationis &c. At Sacramenta sunt ex prima & propria sua ratione externa symbola, quæ non sunt signa interni actus, cui primariò conveniat ratio Sacramenti; sed solum exigunt actum internum, tamquã conditione sine qua non, quo determinentur ad significandum quod Christus instituit. Is etenim instituit seu decrevit, ut certa symbola sensibilia efficaciter significarent gratiam, dummodo in subiecto capaci seu disposito ponerentur liberè tamquam substantia institutioni Christi; ubi apparet ratio Sacramenti esse velut effectus internæ intentionis: Quod non faciliè improbari potest. Tamen forte quis responderet, non obstante hac disparitate potuisse internam intentionem esse minis principaliter de essentia actionum Sacramentalium, etsi primariò externarum; uti est de essentia aliarum actionum primariò internarum; v. g. orationis vocalis, contractus civilis &c. quarum essentiam complet, tum interior, tum exterior operatio.

Finaliter satis conveniunt Doctores in eo, quòd Baptismi, Confirmationis, extremæ-Unctionis & Ordinis essentiam ingrediuntur, tum materia proxima, scilicet ablutio, chrismatio &c. tum forma, seu verba correspondentia: quia non est potior ratio de una quàm de altera: cum utraque sit à Christo instituta, habeatque proportionem ad significandum effectum Sacramenti, ut singulas applicanti constabit.

QUESTIO II.

An verba Sacramentorum debeant esse concionatoria, an verò ritualia?

HÆRETICI variè & inconstanter ad Sacramenta requisierunt concionem, quã divinæ promissiones proponantur, & fides circa eas excitetur. Et quidem aliqui eam requirunt tamquam partem essentialem Sacramenti, ut Calvinus l. 4. Instit. c. 4. §. 4. & in c. 5. ad Ephes. ait: *In Papatu nullam esse legitimam signorum observationem, quia nulla sit mysterii explicatio ad populum, quæ sola facit, ut notitium elementum incipiat esse sacramentum.* Alii aliter loquuntur. Sed repugnat praxi & sensui totius Ecclesiæ: cui velle refragari est insolentissima insania, ut ait Aug. Epist. 118. ad Ianuarium. Deinde si requiratur concio, utique quã excusetur fides vera, adeoque à ministris veræ Ecclesiæ, & consequenter non posset quis validè suscipere Sacramentum nisi ab eisdem: quod tamen est contra ipsos Hæreticos, qui censent non esse rebaptizandos baptizatos à Papistis, ut docet Calvinus l. 4. Instit. c. 15. §. 16. Etsi in consequenter ad præallegatã ex eodem.

Tertiò sequeretur nec Calvinum nec alios per nos Hæreticos validè fuisse baptizatos; quippe qui sunt baptizati ritu Catholico sine concione. Denique parvulis saltem sine fructu conferetur Sacramentum Baptismi; cum in illis per concionem nequeat excitari fides. Idem est de Turdo, amente &c. Neque plebeis posset aliã linguã conferri; quàm vulgari: neque etiam in necessitate conferri v. g. Baptismus ab inidoneo ad instruendum seu concionandum.

Veritas itaque Catholica habet, quòd verba, quibus conficitur Sacramentum, sint ritualia, seu consecratoria, quia videlicet sunt certa & determinata verba, quibus materia Sacramenti consecratur, & quæ sunt operatoria, independenter ab instructione audientium. Cum enim ex dictis constet, non debere esse verba concionatoria, sequitur esse consecratoria; cum hoc non ob aliam rationem negaverint Hæretici, quàm quia existimabant prius, quod jam refutavimus. Patet etiam ex perpetuo usu Ecclesiæ: quæ proinde jam olim in Concilio Nicæno Can. 19. baptismum *Cataphrygarum & Paulianistarum* reprobavit, eò quòd non uterentur sacris verbis seu formã à Christo præscriptã; quæ utique non sapit concionem, sed consecrationem seu benedictionem. Patet quoque ex auctoritatibus Patrum; quæ videri possunt apud Bellarm. l. 1. de Sacram. c. 19. Nobis sufficiat Cyprianus (sive alius antiquus Auctor) in docto Tractatu de Operibus Christi Cardinal. Tit. De Baptismo Christi, dicens: *Verborum solemnitas & sacri invocatio nominis, & signa institutionibus Apostolicis Sacerdotum ministeris attributa, visibile celebrant Sacramentum.* Et Aug. l. 28. contra Faustum c. 13. ubi ait: *Noster panis & calice certã consecratione mysticus fit nobis.*

Idem denique intelligitur ex Scriptura, quam semper ita intellexit Ecclesia, optima Scripturarum interpret: quia verba præscripta à Christo pro Sacramento Baptismi Matth. 28. non habent formam concionis, sed invocationis sive benedictionis: non enim dixit Christus: docete omnes gentes nomen Patris & Filii & Spiritus; qualiter dicere debuisset, si verba illa respexissent actum docendi; sed dixit: *Baptizantes eos in nomine Patris &c.* quòd respicit actum baptizandi, & sonat invocationem Trinitatis super asperersionem aquæ. Quemadmodum *in nomine*, passim in Scriptura sonat invocationem, non instructionem; ut Marci ultimo: *In nomine meo demonia ejicient.* Act. 3. *In nomine Jesu Christi surge, & ambula.* Et alibi. Quàmvis igitur docendi sint adulti, necdum satis instructi, mysteria fidei, juxta monitionem Christi: *docete omnes gentes*; non tamen per formam Baptismi: hæc enim non se extendit ad omnia mysteria, in quibus necessariò instruuntur adulti baptizandi, sed hi docendi sunt per prævias catechisationes, ut

IO.
Catholicè exigunt verbarum ritualia sic consecratoria.

Ead. sola semper Ecclesiæ requisit.

II.
Et consonat Scripturæ.

in

in mysteriis fidei sufficienter instructi Baptismum debite & legitime suscipiant: quod non vis nec hoc tunc requiratur ad Baptismi valorem. Insuper 1. ad Cor. 10. verba quae adhibentur in consecratione Eucharistiae dicuntur verba benedictionis: *Calix benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est?* quae certe non instructionem, sed ritum & consecrationem indicant. Prout etiam faciunt verba consecrationis: *hoc est corpus meum, hic est sanguis meus;* quae tam explicitè & in substantia uniformiter à tribus Evangelistis sunt expressa, & perpetuò in Ecclesiâ Catholica adhibita.

12.
Calvinus fundat se in Augustino.

Calvinus in patrociniis sui erroris, omissis locis claris S. Augustini pro veritate Catholica, more Haereticorum adducit obscuriorem ejusdem ex *Tract. 80. in Joan.* ubi de Baptismo ait: *Vnde ista virtus aquae, ut corpus tangat, & cor abluat, nisi faciente verbo? non quia dicitur, sed quia creditur. Nam & in ipso verbo aliud est sonus transiens, aliud virtus manens. Hoc est verbum fidei, quod praedicamus, ait Apostolus. Ergo secundum Augustinum verbum Baptismi abluat cor, quia creditur; adeoque in quantum instruit & inducit suscipiendum ad credendum.*

Qui tamen aperit vim sanctificandi tribuit verbo rituali.

Resp. Augustinum variis locis tribuere verbo rituali vim mundandi, signanter 1. 6. contra Donatistas c. 25. Certa, inquit, ista Evangelica verba, sine quibus non potest Baptismus consecrari tantum valent, ut per illa se evacuentur quaecumque in prece vitiosa contra regulam fidei dicuntur &c. Immo *Tract. 80.* citato dicit de Baptismo: *Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum.* Concio autem non accedit, sed praecedit Baptismum. Deinde non accedit ad elementum, ad quod nullo modo dirigitur, sed potius ad circumstantes; ad elementum autem accedit verbum consecratorium, quod afficit abluionem. Dicit in super ibidem Augustinus, *Hoc verbo consecrari Baptismum, ut mundare possit;* Baptismus autem non consecratur concione, quae ad populum dirigitur, sed invocatione sanctissimae Trinitatis, quae fit per verbum rituale. Denique dicit infantes mundari per verbum fidei, qui tamen corde credere ad justitiam non possunt, adeoque pro quibus concio esset inutilis.

13.
Explicatur locus ejus celebris ex Tract. 80. in Joannem.

Dico itaque Augustinum *Tract. cit.* occasione verborum Christi, *Iam vos mundi estis propter sermonem (Augustinus legit verbum) quem locutus sum vobis;* inquirere, cur ita potius dixerit Christus, quam, propter Baptismum quo loti estis; & appositè magis quam litteraliter respondet id factum ideo, quod sermo seu verbum Christi sit radicale quasi & generale mundatorium, loquens universaliter de verbo sive concionatorio, sive consecratorio, adeo ut etiam Baptismo vim tribuat verbum Christi, scilicet institutum ab ipso pro forma Baptismi, quod proinde creditur. Quare per illud, *sed quia creditur,* in-

telligit ipsum fidei objectum, q. d. quod animam abluat verbum Baptismi, non oritur à sono verborum, qui naturalis & transiens est, sed à mysterio illo sacramentali, quod ab omnibus creditur iis verbis inesse. Nam sicuti Deus trinus & unus dicitur fides nostra, sic etiam Augustinus formam Baptismi, quae praecipuum istud mysterium continet verbum fidei vocavit. Simili modo dicimus, nomen Jesu esse daemionibus terribile, non praecise ut est sonus aure perceptibilis, sed quatenus continet seipsum repraesentat Filium Dei, qui vires daemionum confregit. Quod si etiam per illud, *sed quia creditur,* intelligeremus ipsum fidei actum; non deberet intelligi actus eliciendus semper ab ipso Baptizando, qui saepe est parvulus; nec ab ipso ministro, qui potest esse haereticus seu infidelis; sed ipso, sive Baptizandi, si sit adultus (in quo ad fructuosum Baptismum praerequiritur actus fidei) sive Ecclesiae, in cujus sola fide parvulus baptizari supponit *Trid. sess. 7. de Baptismo can. 13.* & satis insinuat *Aug. sup. tractatum* sic concludens: *Hoc verbum fidei tantum valet in Ecclesia Dei, ut per ipsam credentem & offerentem, mundet infantem &c.* Et *Ep. 23.* ait, *Parvulos offerri ad percipiendam gratiam, non tam ab eis, quorum gestantur manibus, quam ab universa societate fidelium.*

Porrò de verba haec consecratoria (idem est de rebus seu materiâ) ita sunt à Christo determinata, ut non fit in potestate Ecclesiae illa immutare quoad substantiam, juxta Doctores unanimiter, & aperte innumerat *Trid. sess. 20. c. 2.* ubi, *declarat hanc potestatem perpetuo in Ecclesia fuisse, ut in Sacramentorum dispensatione, salva eorum substantiâ, ea staret vel mutaret, quae suscipiensium utilitati, seu ipsorum Sacramentorum venerationi magis expedire judicaret.* Ubi dum addit, *salva eorum substantiâ,* satis indicat hanc non fuisse relictam Ecclesiae arbitrio, sed fuisse determinatam à Christo. Unde Florentinum pro singulis Sacramentis materiam & formam determinatam assignat. Idemque confirmat perpetuus usus & sensus Ecclesiae. Ideoque omnes Patres *Concilii Nicaeni* baptismum *Catholygarum & Paulianistarum* esse nullum definierunt *can. 19.* quia isti mutaverant formam à Christo praescriptam; Congruentia est, quod hoc ferviret ad majorem unitatem & decorem Ecclesiae; quae sicut est una per universum orbem diffusa, sic decens fuit certis ubique ac iidem signis illam uti, suamque in Deum fidem profiteri.

Nec obstat quod Ecclesia irritaverit matrimonia clandestina, quae alioquin erant verum Sacramentum inter fideles: nihil enim mutavit circa substantiam Sacramenti, sed tantum irritavit naturalem contractum, sive consensum clandestinè expressum; qui factâ irritatione uti non manet validus & legitimus ad transferendum jus in mutua corpora, sic non manet sufficiens ad

Quaest. III. Qua Mutatio reddat Sacram. invalidum &c. 131

ad rationem Sacramenti : cum ad hanc ele-
vaverit Christus solum consensum validum
& legitimum. Aliud esset, si Ecclesia no-
lisset contractum aliquem legitimum in
baptizatis esse Sacramentum. Quemadmo-
dum etiam qui destruit substantiam panis
& vini, non mutat formaliter materiam
Eucharistiæ, sed tantum facit, ut non ma-
neant verus panis & verum vinum, prout
Christus requirit.

16. Similiter in Sacramento Ordinis inter
ritum nostrum & Græcorum nulla cernitur
substantialis diversitas, sed tantum mate-
rialis: utrobique enim adhibentur verba &
signa externa quibus sufficienter significa-
tur collatio proportionatæ potestatis: quod
Christus tantum determinasse videtur, ut
colligi solet ex allegata differentia utrius-
que Ecclesiæ: adeoque videtur permisisse
dispositioni Ecclesiæ physicam velut ac
magis specificam signorum determinatio-
nem. Similiter in Sacramento poenitentia
materia sufficiens est peccatum mortale vel
veniale, contritio vel attritio. Materia quo-
que Eucharistiæ non est ita determinata ad
certam speciem, quin indifferens sit, cujus
v. g. coloris vel speciei vinum consecratur;
materia autem & forma Baptismi est ma-
gis determinata. De quibus plura agendo
de singulis in particulari.

QUÆSTIO III.

Quæ Mutatio in materia vel for-
ma reddat Sacramentum inva-
lidum, aut administrationem illi-
citam.

17. **D**ico I. Omnis mutatio substantialis
reddit Sacramentum irritum; non
autem accidentalis. Ita omnes Theologi. Et
patet ex sensu & praxi Ecclesiæ. Ratio est,
quod in ceteris rebus mutatio substantialis,
& non accidentalis destruat ipsam rem.
Confirmatur: quia omnis valor & vis Sa-
cramenti dependet à Christi institutione;
hanc autem destruit sola mutatio substan-
tialis; ut amplius declarabitur.

Itaque censetur mutatio substantialis
materiae, quando tanta consistit diversitas,
ut juxta communem usum & nominum æ-
stimationem sit alterius nominis & rationis
ab illa, quam Christus præscripsit; aliàs tan-
tum est accidentalis, v. g. in Baptismo est
mutatio substantialis materiae, si loco aquæ
naturalis accipiatur rosacea, vel alia distilla-
ta, aut succus è pomis expressus, aut glacies,
utpote inepta ad usum abluendi, ad quem in
Baptismo est principaliter instituta, etsi spe-
cie physicâ glacies ab aqua non distingua-
tur. Secus est, si loco aquæ frigida assuma-
tur calida; si in missa loco panis azymi ad-
hibeatur fermentatus &c.

Mutatio formæ est substantialis, quo-
cumque corrumpitur verus & legitimus
sensus illius, aliàs est accidentalis: cum enim
sensus sit velut anima verborum, manente
eodem sensu censetur manere eadem verbo-
rum forma. Si dubia sit verborum æquiva-
lencia, dubius similiter erit valor Sacramen-
ti. Ille autem est sensus legitimus, quem
Christus in institutione cujusque Sacra-
menti requisivit seu intendit; quem proinde
si forma servet, indubiè est vera & legitima,
& à Christo instituta. Sensus porro iste à
nobis est colligendus ex doctrina & tradi-
tione Ecclesiæ. Pro praxi autem notandæ
sunt quædam speciales regulæ.

18. Quando generaliter in forma.

Contingit itaque mutatio substantialis
formæ primò, quando omittitur vel addi-
tur verbum quod sensum formæ immutat
aut falsificat. Intellige, si verbum falsificans
afficiat illud quod est de substantia: nam si
quis v. g. falso diceret, ego Episcopus te bap-
tizo, vel baptizo te hac aquâ clara, cum sit tur-
bida, validè baptizaret. Item validè absolve-
ret, qui formæ absolutionis adderet, in nomi-
ne Patris majoris & Filii minoris &c. quia sicut
vox accidentalis potest omitti, ita & falsifi-
cari absque præjudicio formæ substantialis.

Regula ad hanc muta-
tionem dig-
noscentiam.

Prima,

Hinc non valet Baptismus, si omittatur
verbum baptizo, neque consecratio hostiæ, si
omittatur vox corpus aut meum. Similiter
si forma Baptismi prostratur, in nomine Pa-
tris increati & Filii creati &c. eò quod invo-
catio veræ & divinæ Trinitatis sit de sub-
stantia formæ Baptismi. Idem est, si dicatur,
Ego te baptizo in nomine Patris & Filii & Spiri-
tus sancti & beatæ Virginis, sumendo ly in no-
mine utrobique in eodem sensu, ut scilicet
designet Baptismum æquè dari in auctori-
tate B. Virginis; eò quod sensus substantialis
formæ exigat abluionem fieri in auctori-
tate solius Trinitatis, non quaternitatis.
Secus si ly in nomine B. Virginis adderetur
designando solam invocationem interces-
sionis; prout designare potest, & de facto
designat, dum in Commendatione animæ
Ecclesia orans eam de hoc mundo proficisci
in nomine Trinitatis, addit in eadem o-
rationis serie, in nomine Angelorum & Archan-
gelorum &c. Similiter invalida foret hæc
consecratio, Hoc est corpus meum aerium; ut-
pote falsificata in significatione substan-
tiali per ly aerium, quod distrahit ly cor-
pus à significatione veri corporis Christi.
Nisi forte (quod tamen foret contra ordi-
narium agendi modum) legitimis verbis
consecrationis debitâ intentione prolatis,
per novam intentionem subito quis adderet
similem particulam falsificantem: quæ jux-
ta Ponticium d. 44. n. 44. tunc non obstaret va-
lori formæ, utpote perfectæ, & ex priori
intentione sensum ac significationem habentis,
adeoque effectum ipso instanti ultimo
operantis; quæ subsequens intentio impedi-
re nequit. Idem consequenter dicendū foret

19. Corollarium.

Quid cen-
sendum, si
forma Bap-
tismi adda-
tur ly & B.
Virginis.

Quid cen-
sendum de
hac forma
consecratio-
nis. Hoc
est corpus
meum æ-
rium.

in simili casu de Baptismo, cujus formæ ad-
deretur *ly & B. Virginis.*

20. *Item de ista: Hic est sanguis meus, qui pro vobis non effundetur.*
Quod autem dictum est de falsificatione & invaliditate formæ consecrationis præallegatæ, etiam locum habet, etsi dicatur v.g. *Hic est sanguis meus, qui pro vobis non effundetur*: quamquam diversum quid censeat de hoc *Lugo*, ob implexam ibi mediante relativo novam propositionem, cujus falsitas non inficiat formam substantialem. Re verà tamen perinde hoc est, ac si diceretur: *Hic est sanguis meus pro vobis non effundendus*: adeoque non minus in illa, quam in hoc exprimendi modo significatur alius sanguis, quam qui ex Christi institutione est significandus. Nisi fortasse Sacerdos volens significare verum sanguinem veri Salvatoris, solum erret circa punctum effusionis illius pro nobis; sic enim videretur intactus relinqui sensus substantialis formæ: sicut si quid aliud erroneum apponeretur ad sensum formæ non pertinens ex simili errore, v.g. *Hoc est corpus meum, quod altera post sepulchram die resurrexit etc.* Quare rectè *Scorus d. 3. q. 2. n. 11.* Si (inquit) antepositur vel postpositur aliquid non repugnans. fit: si aliter, non fit Sacramentum. Ejusmodi autem appositio non repugnat vero & reali Corpori Christi, quod per formam consecrationis oportet designari.

Equivoca determinatur ad certum sensum etiam ab intentione loquens.
Hinc dum verba sunt æquivoca seu indifferentia ad varios sensus, possunt, tum ex circumstantiis, tum etiam ex mera intentione proferentis determinari ad certum sensum: qui si illegitimus sit, Sacramentum non valebit defectu formæ, ut potè, non aliud hîc & nunc significantis, quam quod loquens intendit. Prout pronomèn hoc indifferens ad significandum seu demonstrandum diversas hostias præsentis, per internam Sacerdotis intentionem determinatur ad hanc potius quam illam demonstrandam, uti hæc consequenter potius quam illa consecratur.

21. *Regula secunda.*
Secundò contingit mutatio substantialis formæ per transpositionem verborum tantam, ut non maneat idem sensus. Quod ex usu & communi judicio est discernendum. v.g. si dicatur, *Hoc corpus est meum*; sic videlicet ut *ly corpus* se teneat ex parte subjecti, prout ista propositio nata est accipi.

Tertia.
Tertiò quando inter verba intercedit tanta interruptio, ut moraliter non censeantur coalescere in unam orationem; ut si uno aut altero verbo formæ prolato post unum miserere subjungantur reliqua: vel si inter syllabas ejusdem verbi, aut verba ejusdem formæ tam multa misceantur extranea, ut moraliter loquendo ex tot disjunctis non coalescat unum verbum aut oratio. Quæ res, utpote moralis, pendet ex judicio & arbitrio prudentis.

Quarta.
Quartò quando verba sic corrumpuntur, ut nequidem in materia & circumstantiis, in quibus proferuntur, reddant debitum sen-

sum apud audientes. Quod potissimum fit, quando corruptio contingit in principio dictionis; non ita si in fine; ut si loco *Parris* baptizans dicat *Marris*.

Ad mutationem etiam substantialem pertinet, si inter materiam & formam aliquam legitimam non servetur debita connexio: cum enim verba & res habeant se in Sacramento ut materia & forma alicujus compositi, debent ita simul adhiberi, ut coalescant in unum totum. Et quidem Sacramentum Eucharistiæ requirit physicam coexistentiam & præsentiam materiæ consecrabilis pro tempore consecrationis, propter pronomèn demonstrativum, quod designat materiam, quæ est permanens, loco & tempore præsentem ministro.

In reliquis Sacramentis non requiritur physica præsentia vel coexistentia materiæ & formæ, quasi eodem instanti debeant adhiberi, aut etiam unum non possit finire antequam aliud incipiat adhiberi (quod potèsterius negat *Cajetanus* & quidam alii contra Doctores communiter) sed requiritur & sufficit moralis coexistentia, in aliquibus major, in aliquibus minor, juxta significacionem formæ, & qualitatem actionis, aut materiæ, quam forma afficit, ac prudentium æstimationem. In Baptismo enim, Perpetua Confirmatione, Extrema-Uncione & Ordine non potest notabile tempus interponi absque invaliditate Sacramenti, eò quòd forma ibi significet præsentiam actionis seu materiæ proximæ utpote designans aliquam actionem actu fieri circa suscipientem: ne igitur sit falsa, debet ista actio eodem ferè tempore poni. Non tamen requiritur physica coexistentia aut immediata successio; eò quòd nihilominus forma censeatur esse vera secundum communem & humanum loquendi modum; v.g. si minister manum ad aquam extendens formam proferre incipiat, & ob fortuitum impedimentum, vè quia ex loco altiori fit effusio, formam finiat, antequam aqua tangat corpus baptizandi. Sanè aliàs requireretur, ablutio nempe fieri ipso instanti quo proferretur *ly abluo*, aut cum immediata ad istud verbum successione: quod absurdissimum est. Neque repugnat *Scorus d. 6. q. 3. n. 4.* Nam non requirit coexistentiam physicam ad verbum (quod ex ipsomet n. 2. satis colligitur) sed loquitur secundum id, quod congruit à ministro observari. Ideoque *Rituale Romanum Tit. de Baptismo, §. de forma baptismi* in principio: *Quoniam* (inquit) *Baptismi forma his verbis expressa, Ego te baptizo &c. omnino necessaria est, ideo eam nullo modo licet mutare, sed eadem verba uno & eodem tempore, quo fit ablutio, pronuntianda sunt.*

Quod attinet ad Sacramentum poenitentiae, ejus forma, quia est instar judicii, per se habet plenam significacionem, etsi contritio & confessio diutius præcessissent, modo in poeni-

penitens non censetur retractasse. Unde decedens in diurna phrenesi absolvitur ob confessionem vel doloris signa antè exhibita. Similiter in Matrimonio, quod sequitur rationem cæterorum contractuum, potest consensus unius contrahentium tam diu sequi consensum alterius, quam diu hic censetur moraliter manere, uti in aliis contractibus: nec magis consensus requirit præsentiam corporum (quæ sunt materia circa quam hujus Sacramenti) quam in aliis contractibus consensus requirit præsentiam objecti seu materiæ contractus, ideoque matrimonium sæpè perficitur inter absentes, etsi consensus unius diu subsequatur consensum alterius.

Mutatio accidentalis formæ contingit, primò, si verba quæ adduntur vel omituntur non falsificent, neque sensum legitimum mutant, v. g. si in consecrationis forma omittatur adverbium, *Enim*; aut in forma Baptismi dicatur, *in nomine Patris omnipotentis & Filii Jesu Christi &c.* Immo etsi additio fiat animo inducendi novum ritum; modò equidem adit intentio faciendi quod Christus instituit aut vera Ecclesia facit: quia privatus error non obstat Sacramento, dummodò ad illud omnia necessaria adhibeantur. Unde Græci validè consecrant corpus, etsi tali animo addant: *quod pro vobis datur*; quæ verba putant esse essentialia. Quod quidem indubitatum est. Errorem verò hunc esse ab Ecclesia toleratum (ut Quidam respondent, censentes ob stare valori Sacramenti animum inducendi errorem, quando non est ab Ecclesia toleratus) est impertinens, tum ad valorem formæ, uti ad sensum ejusdem à sola Christi institutione dependentem; tum ad debitam intentionem ministri, quæ non obstante errore speculativo, uti tolerato, sic & non tolerato, potest pariter esse conformis institutioni Christi, dum minister generaliter & absolute vult facere quod Christus instituit, quidquid sit de proprio errore. Ita Doctores ferè communiter.

Nec obstat, quod Zacharias Papa Ep. 6. ad Bonifacium in Tomis Conciliorum Bonifacii, & refertur c. *Retulerunt* 186. de Consecr. dist. 4. approbet Baptismum in nomine Patris & Filii & Spiritu sancto collatum, si quod casus supponebat, est quæ ex epistola manifestum) ille, qui baptizavit, non errorem introducens, aut hæresim, sed pro sola ignorantia Romana locutionis infringendo linguam, ut suprà, dixisset. Ubi à contrario sensu supponit Pontifex, Baptismum fuisse reprobandum, si animò inducendi hæresim ita fuisset collatus. Non obstat, inquam: quia tali casu non valuisset Baptismus defectu formæ, utpote falsificatæ. Quamvis enim verba sic corrupta præ mera ignorantia linguæ Latinæ in talibus circumstantiis etiam ex intentione proferentis referrent & signifi-

Herinc Sum. Theol. Pars IV.

carent sensum debitum, ut bene Scotus 4. d. 7. q. 2. num. 12. intentio tamen hæreticalis ministri immutasset sensum legitimum, si videlicet studiosè intendisset significare errorem, tres v. g. personas esse feminini sexus. Aliter responderetur, Pontificem tali casu tacitè præsumere contra valorem Baptismi, ob defectum intentionis: cum talis minister potius ludere, quam velle Sacramentum Baptismi conficere videatur. Denique nonnulli respondent Pontificem à tali casu abstrahere, decidendo solum, more Pontificibus consueto, id quod suberat in terminis apertis quæstionis propositæ. Proinde Arriaga d. 7. q. 2. verba decisionis Pontificiæ non purè refert.

Petes, An si quis omitat aliquid, quod ex errore putat essentialè, cum re vera non sit, conficiat Sacramentum. Resp. ordinariè non conficere; cum habeat voluntatem omittendi aliquid essentialè, adeoque non ponendi substantiam Sacramenti. Quare talis censetur nolle seriò agere. Nisi tamen haberet voluntatem conficiendi Sacramentum, casu quo sufficerent verba quæ profert. Unde Græcus v. g. putans *ly quod pro vobis datur* esse de essentia consecrationis corporis, & tamen omittens, si nihilominus velit per reliqua verba facere quantum potest, cogitans fortasse additamentum istud, utpote à Latinis relictum, non esse necessarium, validè consecraret.

Secundò contingit mutatio accidentalis, si loco verbi consueti ponatur synonymum, v. g. *abluo* pro *baptizo*; aut verbum activum mutetur in passivum, prout Græci dicunt: *Baptizetur servus Christi*. Debent tamen synonyma idem æquè distinctè significare: ideoque non valet Baptismus collatus in nomine Trinitatis sine expressione singularum personarum.

Tertiò si transpositio verborum relinquat eundem sensum; v. g. si dicatur: *Hoc est meum corpus*. Item juxta Scotum d. 3. q. 2. num. 13. si Baptismus detur in nomine Filii & Spiritus sancti & Patris: ista enim ordinis mutatio non variat sensum, nec designat inæqualitatem Patris ultimò nominati, uti nec ordo consuetus significat inæqualitatem Spiritus sancti ultimò nominati. Idem varii dicunt de Baptismo hoc modo collato: *Ego, Patris baptizo te in nomine, Filii & Spiritus sancti*. Quod potest admitti si *ly Patris*, non afficiat pronomem, *Ego*. Alioquin meritò Scotus sup. (quem immeritò reprehendit Lugo d. 2. num. 112.) censet mutari conceptum orationis, adeoque invalidam esse formam præfatam, supposito (quod supponit Scotus) quòd *ly Patris* afficiat *ly Ego* q. d. *Ego Patris, (supple, servus aut simile) baptizo te in nomine Filii &c.*

Quartò si partes formæ notabiliter non interpolentur, aut verba interjecta ex communi apprehensione non tollant sensum

26.

Omittens, quod falso putat essentialè ordinariè non conficit.

27.

Substitutio vocis synonyme est accidentalis mutatio.

Similiter transpositio, quæ tamen relinquat eundem sensum.

Idem est de interpolatione aut extraneo.

M

con-

rum inter-
positione nõ
notabili.

consuetum & unitatem debitam propositionis. Utpote si quis inciperet orationem, & per modum parenthesis diceret, *tacete, vel recedite* &c. ut rectè *Scotus dist. 3. q. 2. num. 11.* Sicut enim in communi loquela, non obstante hujusmodi interpositione, continuatur oratio, consimiliter debet in præsentì proposito judicari.

28.
Item de
mutatione
aut mixtione
idiomatum,

Es de barbarâ aut mutilata pronuntiatione, quæ cum expressione veri sensû sit compatibilis.

Quintò si mutetur idioma: aliàs enim oporteret omnes uti idiomate quo Christus est usus. Item si diversa idiomata miscerentur: nam etiam in communi sermone sæpè illa miscemus; & in forma Latina Baptismi retinetur verbum Græcum, *baptizo*. Item si ex scrupulositate, balbutie, aut etiam imperitiâ verba corruptè pronuntiantur, modò juxta communem apprehensionem adhuc generent in audientibus eundem sensum, etsi verba sic corrupta per se sumpta illum non significarent in rigore. Sic *Zacharias Papa c. Retulerunt de Consecrat. dist. 4.* approbavit Baptismum ex imperitiâ latini sermonis collatum, in nomine *Patria & Filia & Spiritu sancta*. Ex quo idem de similibus verborum vitiationibus est judicandum. Ut si quis ex balbutie, blesitate, aliove impedimento aliquam litteram non rectè pronuntiare possit, vel barbarè consecrando diceret, *Hoc est corpus meus*; vel per syncopam aliquam syllabam subtraheret. Non enim (inquit *Scotus supra*) voluit Deus omnino determinare hominem ad verba in Sacramentis ultra illum modum quo verba sufficiunt ad exprimendum conceptum; qui non obstante barbarismo seu vitio latinis, syncopâ &c. sufficienter exprimitur atque intelligitur. Quàmvis ab his magis sit cavendum in verbis sacramentalibus ob reverentiam Sacramenti; ut rectè *Scotus sup.* Vide *Bonacina d. 1. de Sacram. q. 2. pu. 1.*

29.
Mutatio
substantialis
est mortaliter
peccaminosa,

Immo etiam
adhibitiõ
materia aut
forma dubia,

Dico II. Mutatio substantialis materiae vel formæ semper est peccatum mortale, nisi excuset indeliberatio. Accidentalibus autem mutatio aliquando est mortale, aliquando veniale. Prima pars patet: quia cum Sacramentum tunc sit irritum committitur grave sacrilegium.

Immo qui sine necessitate utitur materia vel formâ dubiâ, cum possit commodè adhibere certam, peccat mortaliter: quia sine ratione exponitur Sacramentum periculo invaliditatis, & proximus carenti fructu Sacramenti. Si tamen occurrat gravis necessitas, & materia certa haberi ne-

queat, licitè ministratur in materia dubiâ; immo aliquando ministrari debet, ut proximus juvetur quantum fieri potest. Ad quod etiam sufficit necessitas extrinseca, v.g. metus mortis, quo aliquis urgetur ad utendum formâ, vel materiâ dubiâ; modò id non fiat in contemptum fidei aut Religionis. Quid censendum sit de materia & forma probabili, peti potest ex dictis *P. 2. Tr. 2. d. 4. §. 4. n. 95.*

Dixi, nisi excuset indeliberatio: hæc enim excusat à mortali, sicut omnimoda inadvertentia ab omni peccato, juxta regulas generales. Unde non facile peccat graviter, qui bonâ fide procedens adhibet diligentiam adhiberi solitam à viris prudentibus & timoratis.

Ubi quoque advertendum cum *Proposito quæst. 60. art. 8. dub. 2.* repetitionem formæ (quæ per se loquendo est mortale peccatum; cum secunda sit invalida, nec proinde sine gravi irreverentia bis super eadem materia pronuntietur) excusari à peccato ratione dubii, quo aliquis hæret, num formam legitime pronuntiaverit. Quod anxii sæpè potest contingere. Qui tamen dubium possent deponere, si soleant verba formæ distinctè proferre. Potest etiam quis excusari, qui præ eadem anxietate in forma unum vel alterum verbum repetit, existimans quòd non satis distinctè pronuntiaverit. Quàmvis & hoc sit vitandum; utpote ex scrupulositate oriri solitum, eamque augere idoneum. Inadvertentia tamen seu ignorantia, scrupulorum comes, iterationem ex dubio in se irrationabili factam excusat à mortali.

Secunda pars probatur: quia est deordinatio & irreverentia aliquid in re tam sacrum mutare, major vel minor præ ratione mutationis (cujus gravitas est prudenti iudicio determinanda) Ecclesiâ præcipiente, ut materia & forma consueta, ac etiam ritus accidentales serventur. Sic mortaliter peccaret Latinus celebrans missam in pane fermentato, idiomate flandrico, omittens in consecratione calicis *novi & æterni Testamenti* &c. Venialiter peccaret, secluso contemptu, omittens in consecratione particulam, enim, aut in forma Baptismi pronomen, ego. Similiter qui privatim baptizaret linguâ vernaculâ. Sed in casu necessitatis nullum hæc subest peccatum. Immo *Emanuel San V. Baptismus, Victoria, Toletus* & alii dicunt consultius esse, ut femina baptizans in necessitate utatur linguâ vernaculâ.